

7. Толкин Дж. Р. Р. Властелин колец / Дж. Р. Р. Толкин [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://royallib.ru/book/Tolkien_John/vlastelin_kolets_perevod_v_s_muraveva_a_a_kistyakovskogo.html

Прокойченко А.В.

викладач,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут»

ПОНЯТТЯ «ДОМІНАНТА» ТА ПІДХОДИ ДО ЙОГО РОЗУМІННЯ

Поняття домінанти у науковий обіг вперше ввів психофізіолог О.О. Ухтомський, який стверджував, що саме принцип домінанти є фізіологічною основою концентрації уваги і творчого мислення. [4] Згодом поняття домінанти стало одним з найбільш поширених понять і в філологічній науці, що підтверджується його активним використанням в літературознавстві, лінгвістиці тексту і в психолінгвістиці. Це поняття активно використовували і теоретично обґрунтували представники російського формалізму (В.Б. Шкловський, Р. Якобсон, Б.М. Ейхенбаум, Б.В. Томашевський, Я. Мукаржовський), які поняття домінанти літературного тексту пов'язували насамперед з формою. Так, представник російської формальної школи Б. Ейхенбаум вважав, що художній твір – результат складної боротьби різних формуючих елементів. Ці елементи не просто співіснують і не просто відповідають один одному. В залежності від загального характеру стилю той чи інший елемент має значення організуючої *домінанти*, яка панує над іншими і підпорядковує їх собі [5]. Більш точно визначення поняття домінанти запропонував Р. Якобсон. На його думку, домінанту можна визначити як фокусуючий компонент художнього твору: вона керує, визначає і трансформує інші компоненти. [6, с. 56].

У своїй праці «Теорія літератури» Б. Томашевський писав, що ознаки жанру, тобто прийоми, що організують композицію твору, є домінуючими, тобто вони підпорядковують собі всі інші прийоми, необхідні в створенні художнього цілого. Такий домінуючий прийом іноді іменується домінантою. Сукупність домінант і є

визначальним моментом в утворенні жанру» [2, с. 207] . Особливу увагу приділив цьому поняттю Ю.Н. Тиньянов, який зазначав: «Цілком зрозуміло, що кожна літературна система утворюється не шляхом мирної взаємодії всіх факторів, а домінуванням одного фактору серед інших. Такий фактор у науковій літературі отримав назву «домінанта». [3, с. 227]

Також серед лінгвістів існує точка зору, відповідно до якої домінантою називається будь-який компонент тексту, у результаті чого поняття «домінанта» використовується при аналізі змістової, структурної і комунікативної організації тексту. При цьому в якості домінанти можуть розглядатися як змістовні, так і формальні засоби. Наприклад, В.А. Кухаренко дає наступне визначення домінанти: «Домінантою художнього твору визнається його ідея і / або його естетична функція, у пошуках якої необхідно виходити з мовної матерії твору» [1 с. 13]. Відмінності в підходах визначають різні типи домінант та їх найменування: рематична домінанта (Г.А. Золотова), емоційно-сміслова домінанта (В.П. Белянин), граматична домінанта (О.І. Москальська , Є.І. Шендельс).

Отже, з огляду на вищезазначене, можна зробити висновок, що поняття домінанта доцільно використовувати на заключному етапі лінгвістичного аналізу художнього тексту, після того як виявлені істотні ознаки структурно-семантичної та комунікативної організації тексту і накопичені дані щодо домінуючих у ньому мовних засобів.

Список використаних джерел:

1. Кухаренко В. А. Интерпретация текста / В. А. Кухаренко. – Москва: Просвещение, 1988. – 190с.
2. Томашевский Б. В. Теория литературы. Поэтика / Б. В. Томашевский., 1996. – 333 с.
3. Тынянов Ю. Н. Поэтика. История литературы. Кино / Ю. Н. Тынянов., 1977. – 576 с.
4. Ухтомский А. А. Доминанта как фактор поведения // Ухтомский А. А. Избранные труды, – Л.: Наука, 1978. С. 63 – 90.
5. Эйхенбаум Б. М. О поэзии / Б. М. Эйхенбаум. – Л.: Сов. писатель, 1969. – 332 с.
6. Якобсон 1976: Якобсон Р.О. Доминанта// Хрестоматия по теоретическому литературоведению: В 5 вып. / Сост. И. Чернов. Тарту, 1976. Вып. 1. С. 317